

تفکر

TAFAKKUR
MONTHLY

ناشر فعالیت های علمی- تحقیقی، ادبی و فرهنگی اقوام برادر به زبان های اوزبکی، ترکمنی، بلوچی، نورستانی، پشه یی، شغنانی و گوری.

همت

بنیاد د چارې په مصـلحت دی
بیا د مردانو په بڼه همت دی
چې سره یو شـی دا دواړه توکـه
واړه دولت دی، عزت، حرمت دی
(خوشحال خان خټک)

درېیمه دوره، شپاړسم کال، (۵-۶مه) گڼه، پرله پسې (۱۳۰-۱۳۱مه) گڼه، ۱۴۰۲ ل. کال زمري- وري (اسد- سنبله)، ۱۴۴۵ هـ. ق. کال محرم الحرم- ربیع الاول، ۲۰۲۳م. کال جولای- سپتمبر

انسانیت او بشریته نه ډل فنتلېرن حضرت محمد مصطفی (صلی الله علیه وسلم)

گوري

څېړندوی شریف الله سانين

انسانانه رتی، بلکې الله (جل جلاله) نه ساپ مخلوقاته رتی مهربان او رحمة للعالمین بڼه زې بشریتانکې همېشه دریتي بیخت، ارام، سوکال، الهي نعمت او رحمتنامه پښه پونزیسن علمي پلله څېنگوځس.

انسانیت او بشریته نه ډل فنتلېرن حضرت محمد مصطفی (صلی الله علیه وسلم) دویشي- فېلني کې پېغمبري یې مبعوث بڼه زې الله (جل جلاله) نه مکمل، حق او مقدس دین اسلامه دنیانه کوټي کوټي آنکې پېده یو او بشریته جهالت، شرک او نېرژنا (ناپوهي) پښه خلاص کېري یو او اسلامه نه مقدس دینه مني یو، زې دنیوي او اخروي زېنتېلیکه کې همېشا شخې خوشحالیني او کامیابیني مالک بي یو.

انسانیت او بشریته نه ډل فنتلېرن حضرت محمد مصطفی (صلی الله علیه وسلم) نه ډل او بیزاله رسالت او هدف هر ټولېن او دنیا کې هرېکې فساد، جهالت، او نېرژانه منزه پښه گواوه او بشریته الهي قانون، معرفت او یکبیاواونکې بتیاوه، ... ۲-مؤخ

سپري دنیا جهالته نه، نېرژانه (بې علمي نه)، وحشته نه او ظلمه نه کانخي ټوپه او تورتمنامې دامې داروس او هیخ بکې انساني حقوقه ني، حقيقي زېنتېلیکه ني، انسانیته ني او علمي پلله ني ټیکوري ایخینې تان نه دیمانبوی او اجتماعي زېنتېلیکه کې جهالت او نېرژاني کېرته نام تانو آخري او جانکې پېدي بوت، خو کول زې حضرت محمد مصطفی (صلی الله علیه وسلم) دنیانگې آیه یې، جهالته نه، نېرژانه، وحشته نه، ظلمه نه، ستمه نه، بې عدالتي نه، دشمني نه، آجیکاني نه، نفرت نه، نېرژانېنامه نه، کڅبختینامه نه او ټوپه نامه نه ټانیکه، تعلیم او تربیانه، صداقته نه، عدالته نه، بلايي گري نه، بېختي نه، محبته نه، اراله نه، توحیده نه، انساني کرامته نه، شرافته نه او انسانیته نه مشعلنام او ډیوه نامه زله وځس او هرېکې کامیابي ني، بېختي ني او خوشحالي ني پیغام، قانون او نورانیته تانو منزي آنوس. حضرت محمد مصطفی (صلی الله علیه وسلم) نه یکوله وی زې

الاوله نه ۱۲مه تاریخي بي تینه او ایا تي دېسه کې اتي فاني دنیا پښه رحلت کېري توس. اوی مبارک دېس افغانستانه سماني دنیانه ساپ اسلامي هېوادنامه کې مسلماناننه بکه پښه تجلیل بیمان او آنحضرت صلی الله علیه وسلمه نه بیخت میلاده نه وجه یې مختلف جوماید نامه کې، اسلامي او تعلیمي مرکزنامه کې او اداره نامه کې ټولنه نام ژویان دیمپت او انسانیت او بشریته نه ډل فنتلېرن حضرت محمد مصطفی (صلی الله علیه وسلمه) نه رحمت او حکمتنامه پښه پونزیسن هرېکې ډل شخصیت او مقدس سیرته نه ارتباطي باتینام، بیانام، څېښنه نام، بحثنام او بیخت او لیفلي دنیوي او اخروي زېنتېلیکه شخې الهي احکامات او تسه نه مبارک حدیثنامه پودم کېریمپت.

انسانیت او بشریته نه ډل فنتلېرن حضرت محمد مصطفی (صلی الله علیه وسلم) اشیکې وخته کې دنیانگې تانو مبارک او مقدس ایخینامه وړه وځس زې

میلاد النبي (صلی الله علیه وسلمه) نه مناسبتې
که صورت د محمد نه وی پیدا
پیدا کېري به خدای نه وی دا دنیا
(رحمان بابا)
ترجمه

که محمد (صلی الله علیه وسلمه) نه صورت پیدا نه بیتیان الله (جل جلاله) اسه دنیا پیدا نه کېریتیان بڼه نه مؤخه کې ساپه پښه ډل او بیزاله انسان، رحمة للعالمین، خاتم النبیین او انسانیت او بشریته نه ډل فنتلېرن حضرت محمد مصطفی (صلی الله علیه وسلم) تینه، زې سپره انسانیته نه حقيقي زېنتېلیک او فنتلېرنا شخې پل او پلکيسن ډیوه نامه زله وځس او سپري دنیا کې الهي معرفته نه پلله، کوټي کوټي آنکې پېده وځس.

انسانیت او بشریته نه ډل فنتلېرن حضرت محمد مصطفی (صلی الله علیه وسلمه) نه بیخت او الهي رحمت، نعمت او حکمتنامه پښه پونزیسن میلاد ربیع

تیل و نطق نوشونجه سی

اوزبکی

محقق امان الله ضیایی

خلاصه

اوشبو مقاله جهان تیلشناسلیگی تیل و نطق نینگ اؤرنی، اهمیتی، اولرنینگ اؤزبکه خاص خصوصیت لری حقیقه بؤلیم، مقاله ده تورلی عالم لرنینگ تیل و نطق حقیقه گی قره شلری، فکرلری بیلن تنبشینگیز، تیل و نطق نینگ بیر - بیربکه خاص بؤلگن موهوم - کانکرت طرزده گی نسبی مستقل بیرلیکلرینی کؤزب چیقیشینگیز ممکن.

کلیت سوزلر

تیل، نطق، سوز، فونیمه، مورفیمه، لیکسیمه، عمومیلیک - خصوصیلیک، بېلگی، معنا.

گیریش

تیل و نطق، دیالیکتیکه سی نظری تیلشناسلیک نینگ همده روحیه شناسلیک، فلسفه، منطق کبی فنلر نینگ هم مهم و مرکب معمارلیدن بیر بؤلیم، عینی مسله جهان تیلشناسلیگی نینگ دایمی مرکزیده تورگن و حاضرده هم شونده ی.

ادیات لر تحلیلی و میتولوژی سی

۲۰ عصر تیلشناسلیگی نینگ - سیستم تیلشناسلیک نینگ باشی، اساسی میزانی تیل و نطق مناسبتی، تیل ونطق حادثه لرینی، بیرلیک لرینی فرقلش بۆلیدی. اوشبو معما تاریخی گه نظر تشلسک، X. نعمت أف تیلشناسلیگی نینگ تیل اورگنیشی اصوللریده کؤزبش ممکن. پرفیسور A. نورمانوف نینگ ترقیاتیده اېسه تیمورلر دوری اؤزبک تیلشناسلیگی نینگ بؤلگن علشیرنواپی اثرلریده تیل و نطق حادثه لری فرق لنگنی، علامه شو مسله گه علاحیده اعتبار بیرگنی قید ایتیلگن.

تیل و نطق معماسی عمومی نظری تیلشناسلیک نینگ اساسچی سی بؤلگن ویلگېلم فان گومبالد نینگ تیلیده گی حرکت و محصولات، تیلشناسلیکده گی روحیه شناسلیک آقیمی نینگ اساسچیسی گ.

شیتینتل نینگ دیلی ده گی « برقرار ماهییت » و حرکت ده گی کولچر»، بویوک نظریاتچی و عملیاتچی حقیقه گی تعلیمات لریده هم بېریله دی.

تا کیدلش شرط، تیل و نطق، دیالیکتیک مناسبتی و اؤزی نینگ دستلب کی حقیقی، مکمل علمی، نظری پیچیمی نی تیلشناسلیک فننیده کېسکین بورلیش یسه گن بویوک تیشناس عالم فریدیدین دی سوسیور اثرلریده تاپیلدی.

دیمک، تیل و نطق مسله سی نه فقط سیستم تیلشناسلیک نینگ، عموماً، جهان تیلشناسلیگی فن نینگ هم دورلریده گی - میلاد دن آلدین، هم میلاد دن کیین باسقیچیلریده گی اېنگ جدی نظری معماسی بؤلگن و بوندن کیین هم شونده ی بؤلیم قاله دی. چونکه تیلشناسلیک نینگ اوشبو اؤته مرکب اؤته دالضرب معماسیز سیز نه فقط نظری عمومی عمومی تیلشناسلیک نینگ، بلکه خصوصی - عملی تیلشناسلیک نینگ هم قطار اینگ مهم اساسی مسله لرینی تولیق، مکمل حل قیلیب بولمه یدی. شونگه کوره تیل و نطق، دیالیکتیکه سی جهان تیلشناسلیگی فن نینگ دایمی معمارلیدن بیر صفتیده قاله ویره دی. ف. سوسیور تمانیدن خلق نینگ علاقه قیلیش، فکر افاده لش واسطه سی نینگ تیل و نطق دیب بیرلیشی بولر نینگ بیر - بیریدن فرقلنیشی عالملر اورتیه سیده فکرلر قرمه - قرشی لیگی نی توغیدردی.

بیر قطار عالملر تیل و نطق اوز ارا فرقلنمه یدی، اصلیده فرقلنمه یدیگن بیرته موضوع موجود دیر، تیل و نطق بیر نرسه، دیسه باشقه بیر قطار عالملر تیل و نطق نی فرقلش البتته، کیره ک بولر فرقلنه دی، دیگن فکرلرنی بیلدیریش گن.

خلص، حاضرده تیل و نطق حادثه لرینی، بیرلیکلرینی فرقلش عموم تیلشناسلیکده، ... ۳

پشه یی جبیدی عشقی خیساس تحلیل او وارینا

پشه یی

خېړنوال عبدالملک لاموال

سوداگرس پولستا کيسا

آییک نه آییک پورا زمانایه کوچه ای سوداگر آییک، تیس ای پوله آییک. کوته وخته گی سوداگرلیک، پوله لام نه کیا ییک اوبلاگروا تاییک، ایستامېگن گی تاتې سوداگرآییک توبه باید تیس پند ستا دریا کلا ی مېگن بکار ته شې پیسادیام گی سوداگری کرم ایستاهزار روپی. دیچېن اومېگن په اومنېدی سوداگوره، کلا لامای نیتیک او وری شهري پتیک تاریگن گی ایگه جایه خلکه شوپ بنگ دکایه وېوی. انېگن، مه کلا ی خلگنې مېگن گی مه شوپ بنگی خول خنیده؟ خلگه جواب دېگن گی یوکوکو ایاغامې ماریسی، کلا ی مېگن گی می نه لگنیده؟ که لگنانده مم هزار روپی. گه گوربگم خلگه مېگن اچا هزار روپییه گورا شوپ بنگی روپی. او دیا گوری چین کلاپتیک شوپ بنگ مندا دمېک وی. چان اولامیگه اتیک، ایستاپرسان کېگن گی کوسودا گوربگی، کلا ی مېگن گی آپی بوډولی شوپونگ گوربگم تاراگی کاوگن ککرایشی بو اصل آس، ایستامېگن گی کاوی گوربگی؟ کلا ی جواب دېگن کا روپی. گی دیاگم، آیه وریگه مچیتچ گی همه شوپونگ شرکو کممن خوخیرابت امه وری هزار روپییه گورا مگر یه وار ساز سودا گوره گی پچبل لکنن بېت اوکوچی. گېناکری، کلا ی مېگن بی یه گوزر خوب سودا کیمیم.

گرهزار روپی. گوربچین اوگرشهرې پتیک، تارېگن گی ایگه جایه خلک مچوی آیین ایگی پشونکی هینیدی، کلاپتیک اولخلگنې مېگن گی می مه هنده منه شره لنگنده، خلگه مېگن گی یو به خوب سادا آس، ایگه نفرې مېگن گی کاوی گوریا؟

مه کلا ی میگن گی هزار روپی. دی گوریمی، ته نفرې مېگن گی اچا روپییه، کلا ی هزار روپی. دیچین اوشونک گوربچان اولامیگه اتېک، ایستامېگن گی پولیم کو گوربگی؟ می مېگن گی بو سود وری

پیشونک گوربچم بوډولی انچیاشن خلک ناحقی مارا جندی مېناشری هریم پخسېک اوهزار روپی. اودیا گوربچم، آیه بوخیا بتچ گی پولیم کاوکم عقل آس شوپ ونگ اوشونک شره هزار هزار روپی. دیا، چند دواس گی وپته تینچ ایستامېگن پولیم تیناتاتی سوداگر آییک مگر توتی کوی نه بیگی تو چو شوپونگ شره روپی. دئی اوچو پشونک شره.

کلا ی مېگن یه گوزرسم سوداگوریم، ایستاکر هزار روپی. دیچین. کلاگلامای نیتک پنده شاروا آس گی تارا ایگه جایه خلگنا ای جند(گوناچ) هنگه جېویا، کلا ی می انتې مېگن گی می مه هنده مېنه شره لگنده خلک حیران بیتینچ گی یو کاوکم عقل آس گی جندې مولې گوربی کلا ی مېگن مینه او ده هزار روپی. شن می گور ده اومه جندې میانتی ددم، خلگه مېگن اچا روپییه جند تینی بیچ.

کلا ی جند هزار روپی. گوربچان، جندې آن گی نزدیک بتیک جندې کومی نه مېگن اومی دربچان اولامیگه اتېک، ایستا گی تارېگن پولستا او ده جنداس، بدی گوشنگی نه ایغایچ پولستامېگن آپی یوبو خوب جند آس کتان نه کا اولخلک چتی مارا جندی مم گوربچم، آیه وریگه مچیتچ گی ایت گوشینگ کوچیگه دشمن اچگن یوحتماً یامم یامی کتیدی کوتی دواس گی ویتیتنچ، جندې مېگن گی جوان تومینه پله بونیکی کبگی او اه مرگای بیچ کچم اه جند نه آیم او اه بناپیری پریان آیم دا دام بناپیرنا باچی. آس اه جندې شکلې دی سبل خاطرې نبوی مه خلگه مارگه جېویا توگی یا ومنتمن خوب کبگی اه به توکبمی او تومبنا پانجیم بیگی، می کلانتې مېگن گی یی مېنا تاتستم اودی په مان تی انتې مه قصای ویتیمی اوکوته وخته گی همه پچبل ایغا تمان دا دام تیانتی میاگی هرکوگی هیراتی مری، توکده کومی نه هېریم او نه گوریم او اگرگه توخپباتی وی ... ۳

به نام خداوند لوح و قلم

د سرمقالې پر ځای

اصول رسیدن به موفقیت در زنده گی (۱۱)

اصل سی و سوم موفقیت، رضایت و پذیرش است.

اشخاص موفق برای انجام دادن کارها تلاش لازم نموده و سر انجام نتایج را هر طوری که باشند، می پذیرند و از خداوند متعال راضی و خوشنود می باشند. شعار زنده گی انسان موفق این است: ((من تلاش خود را انجام می دهم شد، شد، نشد، نشد، نشد.)) باید گفت، که انسان ذاتاً موجود نا راضی است. تمام انسانها از داشته ها و شرایط زنده گی خود به نوعی نا راضی و نا راحت هستند و همین نا رضایتی آنها باعث شده که برای بهبود زنده گی خویش تلاش نمایند و در مسیر ترقی و پیشرفت گام نهند. به گونه مثال انسان ها از مغاره نشینی نا راضی بودند و در نتیجه سعی و تلاش خویش به ساختن خانه ها اقدام نموده و شهر نشین شدند. نا رضایتی باید برای ما مقصد و جهتی بدهد تا سازنده و هدفمند گردیده و باعث پیشرفت زندگی ما گردد. نه اینکه در کنج خانه نشست و همیشه نق بزیم، که چرا چنین و چنان شده است. اینگونه نا رضایتی ها بجای آنکه سودمند واقع شوند، مضر و مخرب نیز واقع شده و سبب می شود که فرصت ها را از دست داده در زنده گی نا موفق و عقب بمانیم. در حالیکه مسؤولیت انسانها درست تلاش کردن است، نتایج را خداوند متعال تعیین می کند. اصلاً مفهوم اسلام، سر تسلیم فرود آوردن به امر حق و ابراز رضایت از خداوند متعال است. بر فرد مسلمان لازم است، که در همه امور زنده گی به طور درست تلاش ورزد و نتایج را بپذیرد

انسانیت او بشریت نه ډل فنتلېرن حضرت محمد مصطفی ...

یک الله (جل جلاله) نه عبادت کېراوه او اراله نه، امن او امنیت نه مطمئن او ډاډلرېته ماحوله کې بشریت نه بښخت، انساني کرامتي وړبېسن، بئ اخلاقي سمبال او علم او پرزانه گانه يې شوبانه زښتېلېکاتکې بتياوه او زښتېلېک کېراوه تينه. وي ډل او بيزاله رسالت او مقصد امه نه ډل پېغمبر حضرت محمد مصطفی (صلی الله علیه وسلم) نه هر امتي ني اسلامي، ديني او انساني وظيفه تيني زې تانو آمولکلي پېنه دامي دنيا نه هر ټولېن ميز بشریتانکې اشیکې زښتېلېک او ماحوله نه سره زېکه نه ډېوه کې صداقتې کوشش او هله زله نام کېرېنیتيو.

انسانیت او بشريت نه ډل فنتلېرن حضرت محمد مصطفی (صلی الله علیه وسلم) اشیکې بيزاله او ډل شخصیت او منزلته نه لرېته تينه زې چټ بشریت نه تاريخه کې تسه نه مثال تان نه ديمن او نئ بي دنيا او اخرته کې اشیکې واري بيزاله او ډل عالم او هرېکئ شخصیت نه تصور او خیال بي بمان. رسول الله (صلی الله علیه وسلم) نه پاغزه او مقدس کردارنام، کېر نه نام، عملنام، باتينام او هرېکئ شخصیت ساپ بشریت او انسانیت نه علمي، حقیقي، بښخت او هرېکئ کامياب زښتېلېک نه شخې ډل فنتلېرن، معلم، نمونه او پلل خراغ

پاغزه او مقدس اوصافه بیان کېري تۆس او تانو رضایت ته نه اطاعت او رضایت کې لېرئ تۆس، شیلانکې الله (جل جلاله) يې جئ تۆس: ((قُلْ اِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللّٰهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ)) ال عمران، ۳۱ آیت. ترجمه: اي پېغمبر (صلی الله علیه وسلم)! خلکاتکې جا: که کېني مې سانبن الله تعالی منزلي محبت لريمانيو بو، نو مونه اطاعت او تابعداري نه فتنه اخطار کېريو، الله تعالی مې منزلي محبت کېريسه او مېنه گناهامه بخشييه. (۱)

ايا تي ارتباطي گيري رسول الله (صلی الله علیه وسلم) جئ تۆس: ((لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَالِدِهِ وَوَلَدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ)) بخاری. ترجمه: هيخ کره مې پېنه تؤل ميز مکمل مومن بي نه بمان، زې آ تسؤ آتکې تانو باب، آپبل او ساپ خلکه پېنه بيزان او محبوب نه بيم.

الله (جل جلاله) يې انسانیت او بشریت نه ډل فنتلېرن حضرت محمد مصطفی (صلی الله علیه وسلم) آتکې اشیکې مقدس او وتله شخصیت تي تۆس زې سپري دنيا کې ۲۴ ساعتامه کې ساپه پېنه زيات تسه نه مبارک نام گان ديمن زې وي الله (جل جلاله) نه ډل حکمت او حضرت محمد مصطفی (صلی الله علیه وسلم) نه فضیلت، بهتري او لېفلييار تينه.

رسول الله (صلی الله علیه

امه دؤمي جهاننامه نه سردار محمد مصطفی (صلی الله علیه وسلم) نه امتياننه بيزاله او ډل افتخار لريمېک او وي امنی مقدس اسلامي، ایماني او محمدي وظيفه، وجيبه او مسؤولیت تينه زې تسه نه اطاعت او فتنامنه کېريک، تسه نه ډل او بيزاله ميراث او فتنامانکې معتمد بیک او فوکنامه علم او پرزانه گانه يې سمبال کېريک او ټولېن (اجتماع) کې هر قسم فساد، وحشت او کخ اعماله نه مقابله کې مبارزه کېريک او د ټولېننه کې بښخت، سوکال، ارام، بئ او هر رو فساده پېنه پاغزه او ډاډوده زښتېلېک نه زمينه سره زېک، شیلانکې زې یک عالم ودي، سوکالي لريتي او ډاډوي فضا نه سره زاوه او تيني کې وتله انساني ارزشت، کرامت او اسلامي احکاماته منزلي محبت او بلايي گري يې زښتېلېک کېراوه، اسلامه نه مقدس ديننه بنياد او اساساته پېنه زانان ديمن.

... ادامه لريمان

ترکمن خلق ارتکی لري و ...

آزدرهانېن خیالی کشفی ارته کی لره سیتيپ دير.

ارته کی لردن بيرناجه مثال

۱. ارکين ليک بيلن باغلانشيقي لی "مؤجک و اوی ايتي" آتلی ارته کی:

بیر بار اکن بیر یوق اکن، بیر آریق مؤجک بار اکن. بیر گون آچلېغېندان اولر یالی بولوپ گيديپ بار یورقا، اونگیندن بیر سمیز ایت چيقيپ

وراضی به رضای پروردگارش باشد.

اصل سی و چهارم موفقیت، شجاع بودن است.

شجاعت عبارت از جرأت، جسارت و توانایی آغاز کردن و انجام دادن کارها است. شجاعت لازمه‌ی موفقیت و پیشرفت است. شجاعت در واقع ضد ترس و وحشت است. افراد ترسو هرگز به مقصد نمی‌رسند و موفق نخواهند شد. افراد موفق در انجام کارها ترسو و بزدل نبوده بلکه شجاع و خطرپذیر اند، جرأت و جسارت لازم برای پیشبرد فعالیت‌های زنده‌گی خویش دارند. دنیا مال افرادی است، که شجاع بوده و خطرناک زنده‌گی می‌کنند. به طور مثال در بازار کار و تجارت دو چیز انسان را نابود می‌کند: یکی ترس است و دیگری حرص یا افزون طلبی است. موفقیت و پیشرفت ما از آنجا آغاز می‌شود، که ترس را در خود از بین ببریم و توانایی حرکت و پذیرفتن خطر را داشته باشیم. در زمینه هیچ کس نمی‌تواند صد در صد آینده‌ان را تضمین کند. احتمال موفقیت و ناکامی هر دو وجود دارد، اما باز هم باید ریسک کرده و سرمایه‌گذاری نماییم. در غیر آن هرگز به جایی نخواهیم رسید.

اگر زنده‌گی را به موتری تشبیه کنیم، افراد موفق با پذیرفتن خطر و ضرر، سرعت گرفته و آگاهانه به پیش حرکت می‌کنند و در بعضی جاها که به برک نیاز باشد می‌ایستند و همچنان دوباره به مسیر خود حرکت می‌کنند. اما افراد ناموفق از اینکه با خطر و ضرر مواجه شوند، همیشه بر برک زنده‌گی پانهاد و هیچ‌گاه به جلو حرکت نمی‌کنند. از همین رو، هم انرژی آنها بیهوده ضایع می‌شود و هم رشد و پیشرفتی نمی‌کنند و هم زنده‌گی آنها بیهوده تلف می‌گردد. پس باید شجاع و دلیر بود و از شکست و ناکامی نباید ترسید، نباید فراموش کرد که اگر شجاع و دلیر نباشید، زنده‌گی را باخته‌اید. ... ادامه دارد

(سرمحقق عاطفه نورستانی)

تینه‌زی سپری جهان‌ه‌هر‌دبوه‌کی
پل کبری تۆس.

انسانیت او بش‌ریته‌نه‌دل
فنتلپ‌پن‌حضرت‌محمد
مصطفی(صلی‌الله‌علیه‌وسلم)‌لو
زیات‌صفتنامه‌نه‌او‌اوصافنامه‌نه
لرپښه‌بووه‌زی‌الله(جل‌جلاله)‌یی
سپری‌دینا‌شخې‌رحمة‌اللعالمین
گیرئ‌تۆس. رسول‌الله(صلی‌الله
علیه‌وسلم)‌دۆمی‌جهاننامه‌نه
سردار،‌پېغمبرانسه‌امام،‌الله‌تعالی‌نه
سایه‌پینه‌لیفله‌او‌محبوب‌بنده،
دنیانه‌دل‌او‌بیزاله‌عالم،‌بش‌ریته‌نه
سایه‌پینه‌دل‌شخصیت،‌دل‌فنتلپ‌پن
او‌معلم،‌اخلاقه‌نه‌دل‌نمونه،‌دل‌بشر-
دوست،‌دل‌فیلسوف،‌نابغه،‌مفکر،
مصلح،‌صادق،‌مهربان،‌عابد،‌زاهد،
متقی،‌مبلغ،‌داعی،‌مجاهد،‌غیرتی،
شۆره،‌امانتدار،‌تجار،‌خیر‌کوخیښه،
ارال(صلح)‌کوخیښه،‌اخوت‌کوخیښه،
فساد‌ختمک‌پرېښه‌او‌بې‌گېنه‌صفاته
لرپښه‌بووه،‌زی‌دنیانه‌سایه
بېخنتنام،‌بیتارنام‌او‌کمالنام‌تسه‌نه
پاغزه‌شخصیته‌کی‌زؤخان‌دی‌بوټ.
تسه‌دل‌شخصیته‌پینه‌کریک
شخصیت‌لیفله‌او‌بهتر‌بی‌بمان،
کسه‌نه‌برکتی‌زی‌الله(جل‌جلاله)
یې‌بوئنام،‌هگاسنام‌او‌بش‌ریته‌نه
زېنتلپیکه‌پیدا‌کبری‌تۆس‌او‌پتاؤکه
او‌سپره‌هگاسی‌کتاب‌او‌صحیفه
نامه‌پینه‌جامع‌الهی‌کلام(قرآنکریم)
تسه‌رتئ‌نازل‌بی‌تینه‌او‌الله‌سبحان
و‌تعالی‌یې‌لو‌دل‌علمی‌معجزه‌یې
تسه‌نازئ‌تۆس.

رسول‌الله(صلی‌الله‌علیه‌وسلم)
الله‌تعالی‌نه‌آخري‌استازی‌تینه‌او
الله(جل‌جلاله)‌یې‌تانی‌تسه‌نه

وسلمه)‌نه‌لیفلییار‌او‌فضیلت‌واری
انبیاء(علیهم‌السلام)‌رتئ‌ثابت‌او
تاندیسن‌تینه. رسول‌الله(صلی‌الله
علیه‌وسلم)‌رحمة‌اللعالمین،‌خاتم
النبین‌او‌دۆمی‌جهاننامه‌نه‌سردار‌او
انبیاء(علیهم‌السلامه)‌نه‌امام‌تینه،
نؤ‌حضرت‌محمد‌مصطفی(صلی‌الله
علیه‌وسلمه)‌نه‌برکتی‌تسه‌نه‌أتمه
نه‌لیفلییار‌او‌فضیلت‌بی‌واری
أمتنامه‌رتئ‌ثابت‌او‌تاندیسن‌تینه.
الله‌تعالی‌جمان: ((كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ
أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ...))‌ال‌عمران،‌۱۱۰
آیت. ترجمه: "دنیا‌کی‌تسی‌لیفلی
او‌افضل‌دله‌می‌تینبو...". او‌قیامته
نه‌دبسی‌واری‌أمتنامه‌پینه‌رسول
الله(صلی‌الله‌علیه‌وسلمه)‌نه‌أمت
پؤدمی‌جنتانکی‌داخل‌بیمان‌تیبه،
لکه‌شیله‌زی‌رسول‌الله(صلی‌الله
علیه‌وسلم)‌تانی‌جمان: ((نحن
الآخرون السابقون يوم القيامة))
بخاری‌او‌مسلم. (۲)

رسول‌الله(صلی‌الله‌علیه
وسلمه)‌نه‌برکتی‌سپری‌دنیا‌کی
عدالت،‌محبت،‌رحمت،‌اتفاق،
یکبیاووانسه،‌بلایمی‌گرینی‌او
بش‌ردوستی‌نی‌پل‌خور‌بووه‌او‌هر
قسم‌فساد،‌دشمنی،‌بې‌عدالتی،
نفاق،‌جهالت،‌نپرزنه(ناپوهی)‌او‌کڅ
رسم‌و‌رواج‌و‌عنعناته‌نه‌دیانه‌نام
لوپړوټ‌او‌بش‌ریتانکی‌تانؤ‌وتله
مقام،‌کرامت‌او‌زېنتلپیکه‌نه‌اساسی
هدف‌او‌پل‌فنت‌لپران‌گئ. اتی
وجه‌یې‌تی‌اتی‌أتمه‌نه‌تسی‌وتله
فضیلت‌او‌لیفلییار‌زی‌الله(جل
جلاله)‌یې‌رسول‌الله(صلی‌الله
علیه‌وسلمه)‌نه‌برکتی‌تسو‌آنکی‌تی
تۆس،‌پل‌او‌واضح‌بووه.

دیر.

ایت: مؤجک‌دوغان!‌سانگه‌نامه
بولدی؟،‌یاغ‌داین‌نیچیک؟،‌دوست
گۆریورین‌ولی‌آریق‌لاپ‌سین‌نامه
بولدی؟،‌نامه‌اؤچین‌منین‌یالی
زحمت‌چکانین‌یوق‌و‌ایشلان‌یوق؟،
یالین‌و‌نه‌ارین‌وقتی‌وقتینه
اؤنکینگه‌گلمه‌گی‌ایسلان‌یوق‌می؟
دییپ‌دیر.

مؤجک: هانی‌شؤیله‌بؤلسه
دوست،‌کاشکی‌من‌هم‌سین‌یالی
بیر‌مناسب‌یر‌تاپسامدهم‌دییپ،
هاشلاپ،‌آه‌چکیپ‌دیر.

ایت: یاغبرمه‌دوست،‌من‌سین
اؤچین‌بیر‌مناسب‌یری‌تاپارین
دییپ‌دیر. یؤز‌منین‌بیله،‌ایبام‌کأ
بارالی‌و‌بیرلیک‌ده‌ایش‌لری
پایلاشپ‌ایشلاریس‌دییپ،‌خواجه
یینی‌نین‌اؤینه‌اؤراپ‌دیرلار. یولده
مؤجگین‌گۆزی‌ایتین‌بوئیندافی
تؤیی‌غاچان‌غاره‌بارالی‌یره‌دؤشؤپ
دیر.

مؤجک: دوغان،‌بوئیننه‌نامه
بولدی؟‌دییپ،‌سؤراپ‌دیر.

ایت: هیچ‌زات‌دال‌دوست،
گۆندیزینه‌ایبام،‌بوئیمه‌زنجیر
سالپ‌دانگپ‌غوبور‌و‌گیجه‌سینه
بؤشاتپور. اوزال-‌اوزال‌آزاجبق‌غپن
بولدی،‌سؤنگ‌اؤرنشپ‌گیتدیم
دییپ،‌جواب‌برپ‌دیر.

مؤجک: دینگه‌شؤل‌می؟‌دییپ،
دورؤپ‌دیر. اونین‌یالی‌بؤلسه،
ساغجه‌بول‌ایت‌دوغان،‌دوق‌گریپ
قل‌بولانپمدان‌آزاد‌گریپ‌آج‌یورانیم
غؤوی‌دییپ،‌ایزینه‌غایدپ‌دیر
(یولدش: ۱۳۹۲، ۹).

... ادامه دارد.

پشه يې جبيدي عشقي خيساس ...

مېنا انتې صرف استی انگوچيگې ديام او دويگه شاريچ اپنا باچايگه پوليتينچ، کتاليگي مه کلاس قصی تاتستاپورا وټپگن ښاپېريه نا باچي - بوخوشال بتيک، کتاليگي مېگن گي مم منتني لوظ کپچم اه ميسي کيمي، تاتستامېگن گي وپام تنباگي خوشای هالا مېناکومي اعتراضم نشې، ښاپېريه دود او دستوريدي گوراولي کپگن، کاو دواس کنه مه کلاي مېگن گي که هيما اجازوتي همه تانک لامېگه پېس گي آيام انتظارتي، ښاپېريه ناباچاي مېگن گي صحيح شې، خومينه باچايي کوچه گي کومي شي به خوشای هالاتي گوره کلاي مېگن نه باچاي مي گن حتماً کومي گوره هرشي گي خوشای هالاگورا، کلاي مېگن گي مخول شې وي - صرف آستي انگوچيکي ديم، ښاپېري باچاي مېگن گي استاذي قابل آس، انگوچيک استاي کينچان اوکلان دېچان، کلا اوښاپېري (پرانگي) شاپيتينچ کم کوي گي شاپيتينچ کلاي کتاليک انتي مېگن گي مه انگوچيکي خول کمي اه وري خوب شي گورياگم، کتاليگي مېگن يو انگوچيک سليمان(ع) استاي انگوچيک شې مه انگوچيکي گي روبرو دريا دو ديوان حاضر بېن اوکومي امرگي ککي منيندي، کلاس يقيني نه ايعايک، گي انگوچيک روبرو دريچان تاريگن گي دو ديوان حاضر بتيچ مېگن امرکه کلاي مي گن فلاني جايگه پوليدان، دستي دېو نه شانانو ليو لپچين او معلوم جايه پولچين، مه کلاي فکر ککن گي ديوان خو ميانتي تابع هاین انحول جايه فلاوايم گي کيس پنده نه تي ديوانه انتي امرکپگن گي ميانتي نندي منجه فلا وايدا ديوانه ميگن دويه انچدي، چند دوسه کوچه نندي منجه فلا تيارککن يواوکتاليک فلا کوچي ديو نه شانايه نيوه ليوپولچين يوکلاسهارگي بادبونه حاضر کېويگي او نندي تي وپتا اوشکارکا اوکتاليک جاني آن دروي تا ايدواس مه کتاليگي شره اونجیگن اوچاله گي کوشک کېگن کوشک کوچه اورواچال کېگن اونندي چټپگن، يه نندي تي اي کتاجادابوا

اوميگي تي نندي دي وپتېندي سوداگرس پوله گي وړه دواس شکار ککي شاريک لکستامېگن گي اي ادمي توگي پيې انگوچيک به تينه اوده تامېنايدي بيم اورا تو انخول که انگوچيکي ميانتي اورا تو ديوان گي حاضر کچي تېني امرکه گي تو ناندي انگوچيک مينه اوده تي واپس گي ايگي اه ديونه حاضرکيمي اوتوگر اچندي، مه کلاي مېگن يوفکر تينه اوده کوزات پيدا بيک، گمان کيم گي کيمي بغلسيگه اتیک، کتاليگي مي گن کيمي اودسمې که نه اتیک خوتومېنه شره اعتبار نه کاگي، کلاي مېگن مېنا هرېم بغايگي کيمي شراي چل نه کري، کتاليگي مېگن کېمي به نه بليپدیم تو مطمئن ته، کلاي ديوان هيرې وپچين انگوچيک کتالکان دېچان اويوپتیک شکار ککي يويگي پتيک بوډي. (بورناکي) نيچ اومه کتالکان مېگن تومينامه انگوچيکس سيلی کرم، کتاليگي انگوچيک بورناکي دېچان، يوانگوچيک گي هرکي استه تيای ديوان تيسيس تابعيا تايچ، بوري انگوچيک روبرو کپچان دېوان حاضر بيتينچ مي گن امرکه بوډي (بورناکي) مېگن امه فلاي يتي اوري کده اوباجادربارکوچه جادا دېونه اميخول کېگن اوقلاباچا اوده پولېگن کوته وخته گي سوداگرس پوله شکارکگي اتیک تاريگن فلانشې بوزيات خفا بتيک اوهيچ فکري لام نه کيايک گي کوکري ميس شورونگ اوپشونکي گي پوره کوناچاي ايستا اوده آينچ(هايچ) تي دويگه ايتينچ مېگن بادار همه کوخدمت که دسي، سوداگر پولې مېگن گي هيمه کوشش کېت گي فلا اوکتاليگي پيدا کدا او انگوچيکي استه اچيده.

شورونگي اوپشونکي مېگن بيغم ته همه بوجلد پيدا کيسي، پشونکي گرايچ فلاس جايه پيدا کېگن او لشگن گي فلاني جايه شې اوباجاي يولام کېگن بورناکي واسطاي دي اوانگوچيک بوډي (بوره ناکي) اوده شې پشونکي شورونگان مېگن تو اوبازي خوب هنه بيگي مم نندي تي وټپم شورونگي پيشونکي نندي تي وټپچان ايگه جبه جاگابه گي موجهنا ډېريا بو آينچ پيشونکي جانه ليوا کوي دريگن اوقرارايگه جايه

تيل و نطق توشونچه سي...

شو نينک دیک، اوزبيک تيلشناسليگي ده هم مستحکم اورين ايگه له دي.

تيل و نطق ديالکتیکه سيده، تيل اوزيگه خاص مرکب تويليشيگه ايگه بولگن بير بوتون سيستمه صفتيده فعاليت کورسته دي. ديمک، ف. سوسيور

ديام، پيشونکي مجبور بتج انگوچيک شورونگ آن دېچان مېگن بويام کاته گي اودي نه چندي شورونگي مېگن تويي غم ته، کوتي وخته گي شورونگ شره پيشونکي نيچ اوشورونگي نندي کوچه جانه لاهوکېگن اي ټوټاگي پټېک نندي چلپاني دوری. ورک اته ټېک اوانگوچيک اوديانندي چنتج شورونگي پيشونکي انتي مېگن انگوچيک اوديم چنچ پيشونگي مېگن اه نه ميگم گي مم ديام، پچبل چرغيتنچ تاريگن ايگه جايه اي آدمي ماچ دريگا جال وبوي. ماچ گي دريگا دوریگه چټپگي پيشونکي لم لم گه بغلستاگه پتج تاريگن گي ايگه مچيس کوچي يو انگوچيک جلگا مه آدميس گي تافکري بگاېگ، ماچ موچو لېگن ادسي گي تاورگاي نيايک پيشونکي موچيايچ، کوتي وخته گي شورونگ بغل پوليتنچ مېگن ايمه مچي چرا(چيرا) کيا تيني پنجاي قوي شن شورونگي ماچ چيرا کېگن تاريگن انگوچيک کوچي شې، شورونکي انتي پيشونکي مېگن کوال گرختو نه گوريا شورونگي مېگن نه تيني گپي صحيح شې مېنا دورام ورک اتا تومه دوره دريا انگوچيک پيشونگي دوره دريچان اوشورونگ شره نيچ اونندي تي وټه تېنچ اوبادرسنا اوده پوليتنچ انگوچيک بادري ديگن بادرسنا انگوچيک رو برودريچان ديوان حاضر بيتينچ مېگن فلاي سره دميني ليکستم اوباجا اوبورناکي (پله) اچده دېونه فلاسره دباچا او بوډي حاضر کيچين، بادرسنا باچا اوبوډي (بورناکي) ننديه چټي چين اوتانک مادستا (زېپستا) گي شورونگ اوپيشونگي به هايچ خوشال زندگي انجومېگن.

معلوم جمعيت اعضا لري اوچون برابر خدمت قیلووچي اجتماعي - روهي علاقه واسطه سي - تيل، شو تيل نينگ معين شخص نطقى فعاليتيده بپواسطه نمايانلنیش، واقعي لنیش - نطق دير. تيل ده گي قانون - قاعده لر اوزاق بيللر دواميده سقلنيلب قاله دي، سيلليق لسه دي و باييب باره دي. نطق اېسه دايم اوزگريشده بوله دي، او سوزلاوچي نينگ سويه سيگه، اسلوبیگه، اوزين و موقعي گه قره ب هر خيل بوله دي. فکرنينگ انيق و توشونرلي بوليشي، جمله نينگ توغري، روان و تاثيرلي تويليشي هر قنده ي نطق نينگ باش فضيلت دير. هر قنده ي نطق نينگ اساسي مقصد معين اخبارات و حسي بوليشي حالت ني تينگلاوچي گه بپتکزيش دن عبارت. نطق نينگ مدني ليگيني تايمين لي ديگن کمونیکه تيب صفت لر قوبيده گي لر دير: توغريلیک، انيق ليک، منطقي ليک، بايلیک، ساف ليک، جويا ليک ۵.

نطق نينگ آغزه گي و يازمه کوژينيش لري موجود. بير کيشي نينگ نطق منالوگ، ايککي کيشي نينگ نطقى ديالوگ، ايککي ته دن آرتيق کيشي نينگ نطق اېسه پاليلوگ يوريتيله دي.

تيل نينگ ايجادکاري، يره تووچيسي خلق، نطق نينگ ايسه ايجادکاري اينديويدير انسان .

نطق بلند و پست، تيز يا که سيکين، اوزون يا که قيسقه، قول حرکتی بيلن يا که قول حرکتسيز، انيق يا که نا انيق، بوليشي ممکن، تيل اوچون ايسه بونده ي تعريف توغري کيلمه يدي.

نطق هم منالوگيک هم ديالوگ بوله آله دي. تيل اېسه منالوگيک هم، ديالوگيک هم بوله آلمه يدي.

تيل - علاقه قورالي، نطق - علاقه اصولي. تيل - امکانيت، نطق، - واقعيلىک، تاثير چنليک. تيل - عمومي ليک، نطق، خصوصيلىک، علاحيده ليک.

نطق کېليب چيقيشيگه کوره بيرلمچي يعنى آلدين نطق - نطق تاووشلري پيدا بولگن، تيل اېسه ايکيلمچي، نطق اساسيده شکلنگن، تشکيل تاپکن. تيل تحليل قيليش بولي آرقه لي، نطق اېسه قبول

آيېک غی ته وطنی باچاس باغې نالسنایکه به کوچیایای شاخ پوا آيېک یوچال ته باغې کوچه حوض ډندیگه پتیک ای دواس باچا گورا شره حالو آتیک گوری ورگیان پورا کېگن، گورا بیه تیک، باچای گی تارېگن بوسدورا چال لشیگن یوچال گورېگن اوبوخفا پریشان پتیک میگن کیس گی چاله یو سود وراشې سه تانگې کاوسد وري تی، وزیران اېرېچین او یوخال می انتې کدیچان، ایگه وزیری می گن میانتي ای بوډی بوړین زېپ معلوم اس اه تی اچمی سه مه لمه کوچه بو پورا آس، بوډی بورناکي اچېچان باچای مېگن گی امه چالیس خاوندی پیداکیا اه تسوبوزیات انعام دیمې.

بوډی(بوډه ناکی) مېگن توفکر مه که اه حتماً مه چالیس خاوند کیا پیدا کیتا دیمې، بوډه ناکی کتاس شره دری گن او اوږ دورا شار تچ تارېگن گی نندی منجه ای فلا شې بوډي (بورناکی) فکر کېگن گی حتماً یوچال الی قلاتی کتالیگس شی، بوډی (بورناکی) فلا دی اوږجانه لاهوکېگن بوتکلیف دا پیت فلايگه جانه پولېگن اندوکنا اتچ ته مادای (زېپې) گی لشي چان مېگن کوبک ایوي آبي کومی گی درکری شې گورا شاره مېنا پانچیم غوصا با میوی شی گی گوشینگ گی مه اوږا، بورناکی مېگن قربنی بچم اه کومی شی هیرکی ته اتچم، مېنا دنیايه کیمی نه آس اه اتچم گی تینه پلا عمر سم ویتمی توبه کیولاهای پانچي نه تامېنه پله تیني به ساعتی خوب ویتا پانچي گی ایک مم اودیاپت کیم سه کوخبربا، مه کتالیگی فکر کېگن گی راستینایدی تمام دوسه کیولاتیم می پلاساتم ویتاتی کوتی دواس گی وته تېنچ بوډی(بورناکې) مه کتالیک انتې می گن گی تیناپانچي گی سهاره(سبای) پادویدگره ایغایه نندی تی ویتېگي کوال کا؟ مه کتالکی جواب دېگن گی تی اوده انگوچک شې اوته انگوچک آن دیوان تابع هابن یوتیسه دېونه شره نندی تی ویتگا بوډی یابورناکی مېگن گی سبا پانچي پاتي تو میتان دیاگی انگو چکي تینانتې اوږ دي توالی کیولاتی گی کومی لام شرای بیک انگوچک اودای نه تیت توکومی که نه بېگي کوتي وخته گی واپس اییک تودېونه حاضر کیا

چونی آیېچ گی ایگې موچې لشیچان هیبت هیبت یې دی پورا اتیک تارېگن گی پیشونک رستینایدی لیوي آس جوپی یقني خاص پتیک گی پیشونک لیوي اس وري مووچ خبرکېچین گی دشمن لتیک، وري مووچ به چوتین بیتینچ تی به تارېگن گی واقعاً پیشونک لیوي اس باچا سان خبردیگن موچنا باچي به اتیک اوبوخوشال آيیک او اتیک پیشونک بغلې، گی نزدیکی سيلي کرې کوتي وخته گی پیشونک انتي خوب نزدیک پتېک پیشونکې شری غوتاکي گن اوموچنا باچي پنجاه کوچه دریگن وري موچ بیدی موچه تینچ، موچنا باچاسا بوزاری کیچین گم مم اوږام تینا هر خدمتی تی کیمی، پیشونکی مېگن تومینه او ده بندی ته اوفلانی جایه بوډي (بورناکي) او ده انگوچک شي مووچ پشکنې کرې اوته انگوچيگی مینه انتې اچویاتو یلاکيمي، موچې مېگن توگی مم نه ایاتیام هر خدمت انتې تیارآیم یوخو اسان شې مي وره موچني آواز کېگن گی که چو باچسو زنداهیرا تیدا فلاني جایگه لغم هنده اوانگوچکي بوډی اودای موچولیده، موچنا گن لشکر سالتم شروع کیچان کم وختي کوچه تېمه جایگه پولیچان کوند گی بوډي (بورناکي) او ده پوله تېنچ تارېگن گی انگوچک چوتی، تارېگن گی بوډي انگوچکې دوره ننگاکیدی، دو موچه چراغ کوچه تیلی دی لمبه چرب کیچین اوتارېگن ایگه جایه مرچ مېده کوا جیواشې مه چرب لمبه مرچي کوچه هینچین بورناکي اورچیوي آیچ ایگي موچي لمگه یومرچه انوي لمبه ایگي نسته گلانتکه اوتیوري موچې لمبه وري نسته گلانتکه ششه چان بوډی پرنش (چنگ) ایچان او دوریا انگوچک چنه تچ ایگي موچي خیز کېگن او انگوچک موچو لیچان بورناکي پشکنی همبلاکېگن موچ گلايه اته تیک او کوتی جایه گی پیشونک آیېچ جانه پولېگن انگوچک پیشونک دیچان اوتی موچنا باچي یلاکېگن، پیشونکې شوږنگ انتې مېگن گی یي گی می بت بادار انتې پولیمان، شوږنگي مېگن انگوچکي اه دوره دریمی گی بادرم مینه اودای خوشال پېت پیشونکي مېگن توگی او بازی کياتی دورای ورک اتا او انگوچکي نوبیا شوږنگي مېگن چیرا(چریگم) گی نه

مطلقاً توغوری تاکیدلگنی دیک، تیل سیستمه دبر، تیل سیستمه سی نینگ بیر- بیري بیلن عضوی باغلنگ تاووش تمانی، لغت ترکیبی، گرامتیک کورلیشی موجود بولیب، اولر بیرگه لیگده بیر بوتون لیکنی، سیستمه نی تشکیل اینه دی. تیل نینگ سیستم کریکتری اصلیده قید ایتیلگن سطرلر، قتلملر (یوریشلر) بیلن بیلگی لنه دی، اساسلنه دی. عینی وقتده اوشبو سطرلر نینگ هر بیري اوزیگه خاص سیستمه- ایچکی سیستمه بولیب، تیل سیستمه سی نینگ ترکیبگه کیره دی.

تیل ونطق توشینچه لری یقین - یقین گچه فرقلنم دن کیلنر، بو ایکی سؤز معناداش (سینانیم) سؤز لر صفتیده ایشله تیلر ایدی. کپینگی پیت لرده گی تحقیقات لر تیل و نطق توشونچه لرنی فرقلش ضرور لیگی نی کورستدی. تیل دیگنده معلوم خلق تمانیدن ایشله تیله دیگن، اوزاق تاریخ گه اېگه بؤلگن حادثه نی توشینیشیمیز کېرک. نطق اېسه شو تیل نینگ معلوم پیتده و معلوم اوړینده نمایان بولیشی دبر. شېوی سرایلیک عالم فریدالدین دې سوسیور تیلشناسلیکده تیل و نطق توشونچه لرنی فرق لگن. تیل بیلن نطق قوییده گی اوزیگه خاص خصوصیت لرنی اجرتیش ممکن:

تیل	نطق
علاقه متبریالی	علاقه شکلی
خلق، ملت یره ندی	شخص یره ندی
حیاتی خلق، ملت نینگ حیاتیگه باغلیق حالد	حیاتی قیسقه بوله دی
اوزاق بوله دی	
نیسبتا تورغون، برقرار	دایم حرکتده بوله دی، بوله دی
حجمی نا انیق بوله دی	حجمی انیق بوله دی
عمومی	خصوصی
امکانیت	واقعی لیک
حادثه	ماهیت

نطق فعال لشگن، بېواسطه یوزه گه چیقن تیل سته له دی. هلی واقعی لنمگن امکانیت طرزیده گی،

قبلش و توشینیش ارقه لی بیلنه دی.

تیل نینگ حیاتی اوزاق، خلق نینگ حیاتی بیلن باغلیق، نطق نینگ حیاتی اېسه قیسقه، یعنی ایتیلگن وقتده گینه موجود.

تیل - تیلشناسلیک، فلسفه، منطق، تاریخ، سیمانتیکه و باشقه فلر تمانیدن اوژگنیده دی.

دیمک، جانلی نطق، نطق فعالیتی تیل نینگ موجود لیک و ترقی قبلش شکلی دبر. تیل نی نطق، فعالیتیده نطق ده کوزه تگنمیزده گینه او نینگ اجتماعی - عملی وظیفه بچریش میکانیزمینی اچیب بچریش ممکن. نطق فعالیتیده گینه تیل و نطق نینگ اوژ ارا تأثیری، باغلیک لیگی، علاقه سی عمل گه آشه دی.

نتیجه

تیل و نطق، آره سیده گی دیالکتیک مناسبت شونده کی، نطق فعالیت نتیجه سیده شکلنه دی. نطق، اېسه تیل بیرلیک لریدن توزه له دی و تیل بیرلیک لریگه اجره لیب کیته دی. تیل بیرلیکلری ینه نطق فعالیتی - فعالیتگی اوچون خدمت قیله دی. سؤزلش قابلیت توشونچه سی آستیده معلوم بیر جمعیت گه منسوب شخص نینگ، شو جمعیت گه منسوب تیلدن آگاه لیگی، اونینگ امکانیت لریدن فایده لنه آلیش کونیکمه سی و درجه سی انگله شیله دی.

نطق اېسه یوقاریده تعریف لنگ تیل قابلیتی اساسیده ایریم شخص تمانیدن سؤزلش قابلیتی کمگی ده معلوم بیر کامونیکتسیه مقصد اوچون ایشگه سالینیش یا که قؤللنیش نتیجه سی دبر. شو نقطه نظرندن تیل و نطق نینگ بیر - بیرگه خاص بؤلگن موهوم - کانکریت طرز ده گی نسبی مستقل بیرلیک لریگه اعتبار قره تمیز.

تیل بیرلیکلری: فونېمه، مورفیمه، لېکسېمه،

مودل

نطق بیرلیکلری: فون، مورف، لېکس

ماخذ

۱- حاجي آف A. اوزبیک تیلی یسه لیشی، تاشکنت، ۱۹۸۹م. ۲- رسول اف R، عمومی تیلشناسلیک. تاشکنت، فن و تکنالوژی، ۲۰۰۷، - ۲۵۶ ب. ۳- عبدالرحیموف. اوزبیک تیلی (زبان اوزبیک)، سمرقند، ۲۰۰۶م. ۴- میرتاجی اق M، اوزبیک تیلی لیکسیکولوژی. تاشکنت، ۵- نارمت اف A. ستروکتور تیلشناسلیک ایلریزلیری و یونه لیشلری. تاشکنت، تعلیم، ۲۰۰۹، -۲۶۰ ب. ۶- همراييف، مدریم. آنه تیلی (میتودیک قوللنمه)، تاشکنت، علم - ضیا زکوات نشریاتی، ۲۰۱۹م.

تفکر

TAFAKKUR
MONTHLY

د وروڼو قومونو د ژبو او ابياتو انستیتوت علمي- څېړنيزه، ادبي او فرهنگي مياشتنۍ جريده

مسئول مدير: څېړندوی شريف الله سانبڼ

مهتمم: څېړنپوهه عاطفه نورستاني

کتنبلاوی: څېړنپوهه خیرمحمد حیدری، څېړنوال عبدالملک لاموال، څېړنوال عبدالمجید ندیم،

څېړندوی شريف الله سانبڼ، څېړندوی نوریاغدي نور

کمپوز او ډیزاین: ش. سانبڼ

د اړیکې شمېره: ۰۷۷۷۴۶۶۱۱۷

برېښنالیک: Informationasakabul@gmail.com

په دې جريده کې له سرليکني پرته، د نورو ليکنو سپيناوی په خپله د ليکوالو په غاړه دی.

د افغانستان د علومو اکاډمي

د بشري علومو معاونیت

مرکز زبانه و ادبيات

انستیتوت زبانه و ادبيات اقوام برادر

مدیریت جريده تفکر

آدرس: اکادمي علوم، انستیتوت زبانه و ادبيات اقوام برادر،

مدیریت جريده تفکر، شهرنو، کابل- افغانستان

تفکر میاشتنی

۱۴۰۲ ل. کال زمري- وري (اسد- سنبله)،

پرله پسې (۱۳۰-۱۳۱ه) گڼه،

(۵-۴ه) گڼه،

څلورم مخ،

سخنان ارزشمند

شيخ مولوي فرید الدین محمود

ترکمن خلق ارتکی لری و اوډارین گورنوش ایراتپلغی (۱)

ترکمنی

محقق نوریاغدی نور

- ۱- در کاری که شما به حقانیت او مطمئن، باشید راه پیمای و قدم کشا بروید.
- ۲- در کاری که به ستون بقاء استوار نباشد، قدم مزین که عاقبتش هیچ است.
- ۳- غذای روح همت عالی کشمکش است، که در همین راز مصطفوی (صلی الله علیه وسلم) مضمّن است.
- ۴- کسیکه جامعه را به آرزوهای شخصی خود می رانند، قابل لعنت است.
- ۵- کسانی که از حصول مرام و اهداف خود ناامید شدند، مردند.
- ۶- ما مثل ابر قدرت‌ها نیستیم، که به اخلاق دمنشانه و ضد بشریت، جهان را بترسانیم.
- ۷- ای ارتش مجاهد! بر دل‌های مستضعفین و آواره گان جهانی لشکرکشی کنید، که در تسلط دل‌های شان فلاح مرموز است.
- ۸- ملتی که تا هنوز از نظر جهانیان افتاده، نزدیک است، که باعث سردرد و زوال ابر قدرت‌ها شوند.
- ۹- ای مسلمین! در بین خود از سیاست اَجانبِ عصر حاضر در گذرید، که همه فریب و نیرنگ است و به سیاست دین مبین اسلام چنگ زنید، که اساس محکم دارد و شکست ناپذیر است.
- ۱۰- ای ملت مؤمن! از خود به دیگران نه دوید، که خود بر خود

دورموش ارتکی لرده قهرمان لاریڼ اوبراز لاری همیشه دیین یالی غارشی لیغین چوژولیب باشلانویون فرصت لارینده رمانتیک اوښگین آلیپ باشلیبور. شوته چنلی ولین قهرمان لار اوز دورلربنداکی عاداتی آدم لارینقی یالی بولوش لاری، حرکت لری بیلن تانالیورلار. دورموشی ارتکی لرداکی قهرمان لاردان، مثال اوچین آياز خان ایلکی باشده یونه کی چوپان. اول چولده غویون باقیپ یورکا پادشاه نیڼ نوکر لرینه دوشانده، نامه لریڼ اربت بولویون دېغی نی گورون بریور. پادشاه اونی اشیدیپ، آيازخانی یانینه گتیردیور، اوندان اوچ زادیڼ پادشاه نیڼ، آله حکگانین نامه اوچین اربت دیگی نی سوره یور. آيازخان اوته باتورلېق بیلن مناسب جواب بریپ، اوژونین یتی عقللی دېغی نی گورکز یور. شوندان سوڼ پادشاه اونی اوزینه وزیر ادیور. پادشاه اولن سوڼ آياز خان اونین یرینه گچيور. دورموشی ارته کی لرداکی آياز خان یالی سوڼیندان ایشی اوته دوشیون بیله کی قهرمان لاریڼ بولوشلاری، حرکت لری باره ده آیدیلانده- ده شیله هوا گوروشمیز یالی ارتکی لرده اینانپ بولماز یالی واقعه لار یوق دیر. دورموش ارتکی لر دورموشه خاص یقین دیر.

ارتکی لر ترکمن خلق دوره دیجیلیکی نیڼ این اساسی هم غزبیللی گورنوش لری نیڼ بیری بولوپ، بللی بیر واقعه نی آلیپ، شول واقعه اساسینده آیدیلجاق بولویون فکری اوته سوربور. شاعرانه سوژ صنعت نیڼ اینان کوپ هم ساغیدین نسخه لارینی اوزینده جمع لآن، موڼ ییللېق لاریڼ دوامینده دوره دیلن ترکمن خلقینین بای ادبی تجربه سی نیڼ اونومی بولان ارتکی لر مضمونه جوذا بایلېغی، چیرچیلیک تاپیندی لاری، گوروللیگی، قلبه یقین لېغی، تاثیر ادیجیلیک گویجی بیلن عقلی حیران ادبور.

ترکمن خلق لاری نیڼ دورلی رنگلی یوپ لردن بیری- بیریندن چیر گلین- غیز لار طرفیندان دوقالېپ، بیری- بیله کی سینی غایتلامیون عجایب گول لردن عمله گلشی یالی، ترکمن ارتکی لری هم انسانیت، حیوانات دنیاسی نی، طبیعت سینچی نظری بیلن ایچگین سینلان دورلی- دورلی فهم لر- ارتکیچی آدم لار طرفیندان دوره دیلپیدیر. شول فهم لردن عقلی حیران ادیون عجایب گول، یوزلرچه نقش لار ارتکی لر دوراپ دیر.

ارتکی لرده خلقین گلجگه بولان اینانچ لاری، ایسلگ- آرزولاری قدیم بیر وقت بولوپ گچن واقعه حکمینده شهله لندیریلپ دیر. شول سانده ارتکی لرده ترکمن خلقینه مخصوص بولان اساسی خاصیت: وطن پرورلیک، انسان پرورلیک، مهمان پرست لېق، ایل- گونه، دولت لی اوجاغه

وفالبلېق، حلالېق، سخی لېق، قدر بيلمک، قدر غوښماق، يتيم- يسيره رحمدارلېق، گچريلمليک، روح بلندليک يالی عجایب خاصیت لر جمع لنیپ دیر.

اینان بای تعلیمی آیراتین ده، چاغه لیغین، یاشلیغین همراستی بولان ارتکی لر دینته بیر تربیه چیلیگ گویچی بیلن دال، اولار ترکمن خلقی نین دؤرمؤشی، تاریخی بیلن باغلی عجایب اثر لر بولماق بیلن، اولارده آتا- بابالارمیزین گون- گذران لاری، یاشایش شرط لاری، مشغول لانان ایش لری، داب- دستورلاری، دؤرمؤشه، دنیا غرایش لاری، ملی خاصیت لری اؤز بیانیی تاپیپ دیر. شوینین اؤچین هم ارتکی لری اؤرنمک ترکمنی اؤرنمک دیر.

ارتکی لرده خلق گلجک ده عدالت لی سرکردانین اساسینده ساییلاماگی، پراخت زحمت چکیپ بول الینلیک ده یاشاماگی آرزو ادیپ دیر لر. اولارده عدالت لی آدم لاردان شاه ساییلاماگی یالی مساله خاص اولی اؤنس بریلیپ دیر. اغلباً ارتکی لرده قره دن غایتماز مرد، ادرمن، عدالتی، حلال، انسان پرور، قینچلېغی یتپ گچپ بیلون یاش قهرمان لارین شاه ساییلاماگی، اساساً شو آرزو لار بیلن باغلی دیر. مؤنه مثال حکمینده «گل»، «شاه و بخیل تاجر لر»، «باش قلندر»، «عقللی گلین»، «یؤز طلا»، «شاه غیزی» یالی ارتکی لری یادلماق بولار.

ارتکی لری عالم لار، اؤز آنلادیون معنی لاری بویونچه اساساً اؤچ توباره بولوپ نشر ادیپ دیرلر.

۱. دؤرمؤشی ارتکی لر

۲. حیوان لار حقینداقی ارتکی لر

۳. حیالی (فانتاستیک) ارتکی لر

دؤرمؤشی ارتکی لرده گورون بریلیون واقعه آدم زاد دؤرمؤشېنداقی غارشلیق لاری اؤز آرا آراباغلانشبک لیغینی آچپ گورکزیور. بو ارته کی لرده خیالی، حیوان لاری کشفه سالماق یالی چمه لشمه مخصوص دال دیر. بولارده عادتی آدم دؤرمؤشی بولوشی یالی اولالیدیلمان- کیچلیدیلمان گورکزیلیور. آدم پایخاسی نین گویچی اساسی اؤنس مرکزینده ساقلائیور. مثال اؤچین «غریبین غیزی گل جهان» اتلی ارتکی ده گل جهان اوقومېش، دانا غیز بولوپ دیر. اول اؤزی نین عقلی لیغی بیلن کم عقل شاه دان روحی تایدان اؤستون چیقیور. گوروشمیز یالی، بو اثرده اینانپ بولماز یالی واقعه لار یوق دیر.

هر بیر حیوانین اؤزینه مخصوص آدم خاصیت نی آیون دېغی نی آیتماق گره ک. مثال اؤچین تووشان اجیز، بیچاره آدمین کشفینی بریپ دیرلر. تیلکی نی حیله گر، غارغانی چوغولچی، غاربنجانی زحمت سؤیر، یولبرسی گویچلی ادیپ گورکزیپ دیرلر. حیوان لار حقینداقی ارته کی لرده بولسه اوبرازی آله گوریک خاصیت ده صورت لاندبرماق اساسی پرانسیپ بولوپ اؤنه چیقیور.

ترکمن خلق ارتکی لری نین بیر ناچه سینده حیوان لارین اساساً اؤز یاشایشی، اؤز بولوشی بیان ادیلیور. مثال اؤچین: «غرنجه و کپتری» دین ارتکی ده کپتری سؤوه غاچان غرنجه نی گوروپ، اؤنه کمک ادیور. غرنجه- ده اؤز گزه گینده توپتی نی چنآپ دوران اؤچی نین آباغبندان دیشلاپ اؤنین کپترینی آتماغینا پاسگل بریور. بو ارتکی لرده اساساً حیوان لارین خود اؤز لری نی خاص بولان حرکت لرینده اؤز لرینه خاص بولان خاصیت لاری یوزه چیقاریلیور.

حیوان لار حقینداقی ارتکی لر «بیلان و غارغه»، «یولبرس و تیلکی»، «اشک و اؤکوز» یالی ارته کی لر دگیشلی. بو ارته کی لرده اساساً حیوان لارین اؤز بولوشلاری، اؤز خاصیت لری جان لانیور.

خیالی ارتکی لر- خلقین اؤسن آرزو- ایسلگی بیلن باغلانشبکلی. اصلینده آدم لارین اهلی سی هم قین فرصت ده ناهیلی دیر بیر قدرته غاریشیپ یاشیور. شیله هم آدمین گونی همیشه اؤز یاشایون دوریندن خاص اؤتینده پلپلییور. خود شو سبب لر ارقالی آدم لار حقیقی دؤرمؤشه بولمادېق خیالی زات لاره هوس ادیپ دیرلر.

مثال: «کوز غارغه ده» ایچی ناز نعمت لی جادبلی ساچاق باره ده گوررین ادیلیور.

خیالی ارته کی لرده «محمد جان»، «کلجه باتور»، «آق پامېق»، «قبرق یالان» اتلی بیرناچه ارته کی لر بار.

قدیمی دورین آدم لاری چاقلمه اساسینده اؤز خاصیت لرینده توسلان گوز اؤتونه گتیرن دؤو، پری یالی زات لارینده عادات دان داشاری اؤبتگه شیک خاصیت لر باردیر دیپ اینانپ دیرلار. خیالی ارتکی لره اؤچون حالی نین، نامه دیسن آیدانینی ادیپ یورن جنین تاپشیرق برسن اؤستی ناز نعمت دن دولیون ساچاغب، یاغشی نیت لی دؤولرین هم پری لرین، خوش غولواق ... ص ۲

محکم است، از خود به دیگر.

۱۱ - ای ملت مؤمن! خود را برای بدست آوردن دیگری متفرق نسازید، بلاشک خود از دیگران سزاوار یاری است، که وفا دارد.

۱۲ - ای ملت مؤمن! خود را خود تان محکمترسازید، که اغیار در کمین است.

۱۳ - ای ملت مؤمن! برخیز دلیرانه حقوق مسلم خود را از چنگ خون آلود غاصبین جهانی بدست آر.

۱۴ - شواهد انکار ناپذیر در دست است، که اتحاد هر ملت را در هر عصر و زمان پیروز کرده است، پس ما مسلمانان که بواسطه تفرق، دشمنی و اختلافات از پا افتاده ایم، چرا از اتحاد در بیم و هراس هستیم.

۱۵ - اتحاد بین المسلمین یک محور است، که اخوت اقوام و نژادهای مختلف دور او میچرخد. اگر اتحاد نباشد، پس اخوت ایشان دور از امکان است.

۱۶ - برای همه نیروهای کفر و الحاد قابل تحمل نیست، که در سراسر جهان به یک حصه کوچکتر زمین دین اسلام حاکم گردد.

۱۷ - نیروهای خون آشام و جنایتکاران استبدادی روس، امریکا، اروپا و غیره میکوشند، که دین مقدس اسلام در همه عالم از بیخ و ریشه برکنند، پس مسلمانان را نشاید که فریفته در دام شان در آید.

۱۸ - تا آن وقت که در نبرد با نفس اماره پیروز نشوید، تصور پیروزی بر علیه دشمن غارت گر یکی از محالات است.

۱۹ - ای ملت مؤمن! حصار خطوط خیالی و موهومی را از میان بردارید، وحدت ورزید، که تا پیروز شوید.

۲۰ - ای ملت مؤمن مستضعف! فطن و زیرک شوید، که استعمار سرخ و سیاه دسیسه های مشترک را یکی بعد دیگری ایجاد مینمایند.

۲۱ - ای ملت مؤمن! یوغ استعمار و طاغوت را از گردن مستضعفین جهان به نصرت خداوند (جل جلاله) به اتحاد کامل بردارید و با شلاق حریت و استقلال ایشان را درس عبرت دهید.